

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ทรัพยากรป่าชายเลนนับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่เอื้อประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิต รวมทั้งมนุษย์ที่อยู่ภายใต้ระบบนิเวศเดียวกัน ซึ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อรองรับการพัฒนาโดยขาดการยั้งคิดของมนุษย์ได้ส่งผลกระทบต่อที่ทำให้ทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม และผลจากความเสื่อมโทรมดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่อยู่ภายใต้ระบบนิเวศเดียวกับทรัพยากรป่าชายเลน ในที่สุด จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้มนุษย์มีความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนและพยายามกำหนดแนวทางการจัดการ/แก้ไข เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนให้อยู่ในสภาพที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้น และเพื่อวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ดังนั้นรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนให้อยู่ในสภาพที่อุดมสมบูรณ์ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลนจะเป็นตัวชี้วัดสำหรับการประเมินความสำเร็จและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนตามแนวทางที่กำหนด

พื้นที่ในเขตของตำบลปากพูนเป็นพื้นที่หนึ่งที่เคยได้รับผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าชายเลน ทำให้มีการดำเนินงานต่างๆเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากการดำเนินงานดังกล่าวได้ส่งผลให้ทรัพยากรป่าชายเลนได้รับการฟื้นฟูจนอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งการดำเนินงานในพื้นที่ของตำบลปากพูนผู้ที่ควรมีบทบาทหลักในการรับรู้ การจัดการแก้ไข และการดำเนินงานเพื่อให้การฟื้นฟูเป็นไปอย่างต่อเนื่องคือ องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสิทธิและอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ปกครอง ตามกฎหมายและตามแนวความคิดในการกระจายอำนาจรัฐสู่ระดับท้องถิ่น การศึกษาถึงการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนทำให้ทราบถึงแนวทางหรือรูปแบบการจัดการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งความสำเร็จและอุปสรรคสำหรับการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนตามแนวทางหรือรูปแบบดังกล่าว เนื่องจากทรัพยากรป่าชายเลนมีความเกี่ยวข้องกับประชากรหลายกลุ่มทั้งความเกี่ยวข้องในแง่ของวิถีชีวิตและหน้าที่ความรับผิดชอบ การศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งประเมินความสำเร็จและทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน และใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ได้แก่ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนา แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการรายปี และ ข้อบังคับ/

ข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ตั้งแต่เริ่มมีแผนงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในปีพ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงและผลสำเร็จของการดำเนินงานที่ผ่านมา ตามแนวทางการจัดการที่กำหนด ซึ่งเป็นข้อมูลเสริมการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ความสำเร็จ และอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์หรือสนทนากับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง กว้างขวาง ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีประชากรตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 32 ราย ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก 27 ราย และการสนทนากลุ่ม 5 ราย

ผลจากการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพทำให้สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

4.1.1. ความเป็นมาของการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ของตำบลปากพูน ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนมีสาเหตุมาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าชายเลนที่เป็นผลของการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา และความเสื่อมโทรมดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเมืองถึงเกษตรกรที่มีอาชีพเพาะเลี้ยงกุ้งจนทำให้ต้องมีการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟูสภาพของทรัพยากรป่าชายเลน และสิ่งแวดล้อมชายฝั่งให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มากขึ้นโดยในปี พ.ศ. 2539 มีการดำเนินงานภายใต้โครงการที่มีชื่อว่า “โครงการพรหมสี่เขียว” ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งความร่วมมือของชาวบ้านที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้ดำเนินงานตามโครงการ โดยโครงการดังกล่าวทางคณะผู้ทำงานมีการประสานงานกับเจ้าของนาทุ่งเพื่อสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือให้มีการดำเนินงานตามแนวทางการจัดการด้วยวิธีการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่นาทุ่งโดยการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทางโครงการ และการดำเนินงานตามโครงการได้เพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนในนาทุ่งให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์มากขึ้น

4.1.2. การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนไม่ได้เข้าร่วมมีบทบาทในการดำเนินงานด้านการฟื้นฟูป่าชายเลนในระยะเริ่มแรก เนื่องจากเป็นองค์กรที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2538 ความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของอำนาจหน้าที่ยังไม่มีความชัดเจนทำให้ไม่มีการประสานงานกันระหว่างกรมป่าไม้กับองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ผลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกแสดงให้เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนมีความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนที่มีความสำคัญต่อสมดุลของระบบนิเวศชายฝั่งเอื้อประโยชน์ต่อสัตว์น้ำและประชากรในชุมชน รวมทั้งมีประโยชน์ในการเป็นปราการธรรมชาติป้องกันคลื่นลม และสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ด้วยพรเอื้ออำนวยดังกล่าวทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนมีการกำหนดแผนงานด้านการจัดการทรัพยากร

ป่าชายเลนไว้เป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนตั้งแต่ปีพ.ศ.2540 เป็นต้นมา โดยมีกำหนดโครงการทั้งการปลูกป่า การปลูกจิตสำนึก การส่งเสริมกลุ่มอนุรักษ์

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า เมื่อแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติเห็นได้ชัดว่าเหลือเพียงโครงการปลูกป่าชายเลนเท่านั้นที่มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังไม่มีมีการประเมินผล การติดตามและประเมินผลโครงการอย่างเป็นทางการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งขาดการประเมินการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม ทั้งในเรื่องการกำหนดแผน การกำหนดกลยุทธ์ กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และปัญหาอุปสรรคต่างๆในการจัดการ

4.1.3 การประเมินผลสำเร็จของการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ผลจากการประเมินภาพรวมของการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าการจัดการในส่วนที่องค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งโดยพิจารณาจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนที่เพิ่มขึ้น และทรัพยากรชายฝั่งที่อยู่ภายใต้ระบบนิเวศเดียวกันที่มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งความอุดมสมบูรณ์พิจารณาได้จากความหนาแน่นของป่า ขนาดของต้นไม้ที่แตกต่างกันตามระยะเวลาในการปลูก และการเพิ่มขึ้นของทรัพยากรสัตว์น้ำตามการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าชายเลน โดยมีสิ่งที่เป็นตัวชี้วัด ได้แก่ การประกอบอาชีพประมงชายฝั่งได้ผลดีขึ้นและชาวประมงมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการจับสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง และการค้าขายน้ำผึ้งและหลน (หนอนผีเสื้อ)

สิ่งที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จนอกเหนือจากผลการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ความสม่ำเสมอและความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนมีการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการปลูกป่าชายเลน และการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

4.1.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ/อุปสรรคในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ผลจากการประมวลความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทำให้ได้ข้อสรุปว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนประกอบไปด้วยปัจจัยหลัก 2 ประการคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายในประกอบด้วยปัจจัยที่เป็นจุดเด่นซึ่งช่วยส่งเสริมให้การจัดการประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การที่ผู้นำตระหนักถึงความสำคัญและมีการแผนงานด้านป่าชายเลน การมีงบประมาณเพียงพอ ส่วนปัจจัยภายในที่เป็นจุดด้อยซึ่งควรมีการปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ การขาดการติดตามประเมินผลอย่างเป็นทางการ การที่ไม่ได้กำหนดหน้าที่ของบุคลากรให้มีความชัดเจนและครอบคลุมการดำเนินงานด้านการติดตามประเมินผล และการขาดผู้ที่มีความรู้ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนและเทคโนโลยีในการติดตามประเมินผล

ในขณะที่ปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุมขององค์การบริหารส่วนตำบลก็มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนเช่นกัน โดยปัจจัยภายนอกที่เอื้อโอกาส/ส่งเสริมการดำเนินงาน ได้แก่ นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ แผนพัฒนาระดับชาติและระดับภูมิภาคที่ให้ความสำคัญกับป่าชายเลน ความร่วมมือของสมาชิกและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน กลไกทางธรรมชาติของ

ทรัพยากร บทบาทขององค์กรและหน่วยงานภายนอกชุมชน รวมทั้งโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถที่ส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน และกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืน และแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การขาดการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก การที่กลุ่มอนุรักษ์ของชุมชนมีบทบาทลดลง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ยังมีค่อนข้างน้อย

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในภาพรวมของตำบลปากพูนทั้งหมด ความสำเร็จของการขยายพื้นที่ป่าส่วนใหญ่จะมาจากความสำเร็จของโครงการอื่นๆ ของหน่วยงานภายนอก เช่น กรมป่าไม้ที่ได้เริ่มดำเนินงานมาก่อนรวมทั้งมีการปลูกในปริมาณที่มากกว่าและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมได้ไม่นาน แม้ตามกฎหมายและการกระจายอำนาจควรมีบทบาทหลักในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน โดยชุมชนมีส่วนร่วม แต่ผลจากการศึกษา ดูเหมือนว่า ในปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลจะทำหน้าที่เป็นส่วนที่เสริมความสำเร็จมากกว่าที่จะเป็นส่วนหลัก เพราะมีการจัดสรรงบประมาณและพื้นที่ในการดำเนินการปลูกป่าน้อยกว่าพื้นที่ของหน่วยงานภายนอกมาก รวมทั้งกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเน้นแต่การปลูกป่า โดยไม่ได้มีการสร้างจิตสำนึกหรือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน จึงทำให้ไม่สามารถสร้างเครือข่ายประชาสังคมในการจัดการป่าชายเลนได้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ในการจัดการ

จากการประเมินผลการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ทำให้ทราบถึงสิ่งที่เป็จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อความสำเร็จในการจัดการ ซึ่งการนำปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวมาเทียบกันในรูปแบบของตาราง TOWS Matrix หรือ The Threats-Opportunities-Weaknesses-Strengths (ชัยยศ สันติวงศ์, 2546) จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน “เชิงรุก” และ “เชิงรับ” เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการจัดการในอนาคต ดังรายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 TOWS Matrix สำหรับการดำเนินงานด้านการจัดการป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน

ปัจจัยภายในอบต.	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
ปัจจัยภายนอกอบต.	<ol style="list-style-type: none"> 1. การตระหนักถึงความสำคัญและกำหนดนโยบายการจัดการป่าชายเลนของผู้ว่า 2. การมีงบประมาณที่เพียงพอ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การขาดการติดตามผล และไม่มีการกำหนดหน้าที่ให้แก่บุคลากรอย่างชัดเจน 2. การขาดแคลนผู้มีความรู้และเทคโนโลยีการติดตามประเมินผล
<p>โอกาส (O)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ 2. แผนพัฒนาระดับชาติและระดับภูมิภาคที่ให้ความสำคัญกับป่าชายเลน 3. การมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ 4. กลไกทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการขยายพันธุ์พืช 5. บทบาทขององค์กรภายนอก 6. กระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืน/เศรษฐกิจพอเพียง 	<p>ข้อเสนอแนะเชิงรุก (SO)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อบต. ควรจัดสรรงบประมาณและผู้รับผิดชอบด้านการจัดการป่าชายเลนให้มากขึ้น และกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องเน้นทั้งการปลูกป่าและการบำรุงรักษา 2. การประชาสัมพันธ์บทบาทด้านการจัดการป่าชายเลนของอบต. และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น 3. การนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยมีการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอย่างคุ้มค่า เพื่อให้สามารถรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน 5. การพัฒนาป่าชายเลนให้เป็นศูนย์ศึกษาธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น 	<p>ข้อเสนอแนะเชิงรับ (WO)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การปรับปรุงระบบบริหารจัดการ โดยมอบหมายหน้าที่ให้แก่บุคลากรภายในองค์กรอย่างชัดเจนและดึงกลุ่มอนุรักษ์รวมทั้งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนดำเนินกิจกรรม และติดตามผล 2. การส่งเสริมให้ครูและนักเรียนที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือมีการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและดึงให้กลุ่มอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น 3. หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ควรชักจูงใจ ส่งเสริม และสนับสนุนให้อบต.เข้ามามีบทบาทในการจัดการป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น โดยควรเน้นให้อบต.เห็นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อม 4. อบต.ควรจัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนและส่งเสริมการ

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ปัจจัยภายในอบต.	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
ปัจจัยภายนอกอบต.		มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนให้มากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันกระแสการพัฒนาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกำลังเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นเพื่อลดจุดอ่อนของการจัดการจึงควรมีการดำเนินงานโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
อุปสรรค/ปัจจัยคุกคาม (T)	ข้อเสนอแนะแนวทางจัดการอุปสรรคภายนอก (ST) 1. ผู้นำของอบต.ควรเพิ่มบทบาทของตนในการสร้างเครือข่ายหรือพันธมิตรที่จะร่วมในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาป่าชายเลนให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการปลูกป่าของประชาชน 2. อบต.ควรสนับสนุนบทบาทของกลุ่มอนุรักษ์ รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณให้แก่กลุ่มอย่างเหมาะสม	ข้อเสนอแนะการลดผลกระทบจากภายในและภายนอก (WT) 1. อบต.ควรดำเนินการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องโดยมีการกำหนดเป้าหมายและดัชนีให้ชัดเจนในแผน รวมทั้งมีการสร้างระบบติดตามประเมินผล 2. ควรปรับปรุงระบบข้อมูลของอบต.ให้ครอบคลุมเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วย โดยควรประสานงานกับกรมป่าไม้และสถานีพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง

ถึงแม้การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพนังจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังพบว่า การดำเนินงานและการพัฒนาการจัดการมีความจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์ TOWS Matrix ได้ให้แนวทางหรือข้อเสนอแนะในมิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงรุก (SO)

จากการพิจารณาจุดแข็งภายในองค์กรบริหารส่วนตำบลและปัจจัยภายนอกที่เอื้อหรือให้โอกาสต่อการจัดการป่าชายเลน จึงควรดำเนินการเชิงรุกโดยใช้ความเข้มแข็งขององค์กรมานำประโยชน์จากโอกาสหรือปัจจัยเอื้อจากภายนอกมาทำให้การจัดการป่าชายเลนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งได้แก่

4.2.1.1 องค์กรบริหารส่วนตำบลมีจุดแข็งในด้านของงบประมาณที่สามารถจัดสรรให้กับการดำเนินโครงการปลูกป่าชายเลนได้อย่างเพียงพอ แต่การจัดการในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมถึงการดำเนินงานด้านการติดตามและประเมินผล ดังนั้นองค์กรบริหารส่วนตำบลปากพูนจึงควรเพิ่มงบประมาณ เพิ่มผู้รับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน และควรมีการจัดกิจกรรมให้หลากหลายขึ้นนอกเหนือไปจากการปลูกป่า เช่น การติดตามดูแล บำรุงรักษา

4.2.1.2 ที่ผ่านมามี้องค์การบริหารส่วนตำบลจะให้ความสนใจและจัดกิจกรรมเพื่อจัดการทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง แต่ประชาชนในพื้นที่ที่ยังเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก และยังไม่ค่อยทราบถึงบทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลจึงควรประชาสัมพันธ์บทบาทของตนให้มากขึ้น

4.2.1.3 องค์กรบริหารส่วนตำบลควรน้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมด้วย นอกเหนือไปจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ มีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอย่างพอเหมาะและคุ้มค่า มีการดูแล บำรุงรักษา และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ทำให้พึ่งตนเองได้ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนภายใต้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี

4.2.1.4 การกำหนดแนวทางการจัดการให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรป่าชายเลนโดยการพัฒนาให้เป็นศูนย์ศึกษาธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าชายเลนที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในด้านการประกอบอาชีพ และรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น

4.2.2 ข้อเสนอแนะการปรับตัว (WO)

ข้อเสนอแนะนี้อาจใช้เป็นแนวทางที่้องค์การบริหารส่วนตำบลจะปรับปรุงแก้ไขความอ่อนแอภายใน โดยอาศัยปัจจัยภายนอกหรือโอกาสจากภายนอก ซึ่งข้อเสนอแนะที่น่าจะดำเนินการได้แก่

4.2.2.1 การที่จะจัดการป่าชายเลนให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลไม่อาจที่จะดำเนินการได้แต่เพียงลำพัง ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรบริหารส่วนตำบล

เองก็มีภาระรับผิดชอบดูแลพัฒนาท้องถิ่นในหลายด้าน อีกทั้งบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลก็ไม่ได้เชี่ยวชาญไปหมดทุกด้าน ดังนั้นการปรับปรุงการบริหารจัดการ โดยเฉพาะเรื่องทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลยังมีจุดอ่อนในด้านของการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และไม่มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรอย่างชัดเจนและครบถ้วนในทุกขั้นตอน ดังนั้นจึงควรมีการจัดการ โดยการจัดแบ่งงานและมอบหมายอำนาจหน้าที่ภายในองค์กรให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ใครเป็นผู้รับผิดชอบในการติดตามประเมินผล ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรู้จักการใช้ทรัพยากรมนุษย์ภายนอกองค์กร หรือชุมชนในพื้นที่ หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การดึงกลุ่มอนุรักษ์ให้เข้ามามีบทบาทในการติดตามดูแลผลการปลูกป่านอกเหนือไปจากการพิทักษ์ป่า หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับป่าไม้ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอบรม และการรณรงค์สร้างจิตสำนึก

ที่สำคัญคือองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนจะต้องพยายามที่จะดึงให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทมากขึ้นทั้งในกระบวนการกำหนดแผน กำหนดโครงการ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน

4.2.2.2 จากผลการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลยังมีจุดอ่อนในด้านของการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และไม่มีบุคลากรที่ทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วนในทุกขั้นตอน แต่องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนสามารถสร้างเครือข่ายกับครูและนักเรียนของโรงเรียนในตำบลได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงน่าที่จะมีการส่งเสริมความร่วมมือกับกลุ่มนี้ให้มากขึ้น ทั้งในด้านของกิจกรรมที่มีความหลากหลาย และการดำเนินงานในขั้นตอนของการติดตามประเมินผล เช่น การจัดโครงการศึกษาและอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ โครงการมัคคุเทศก์น้อย หรือจัดตั้งกลุ่มเยาวชนที่จะเป็นแกนนำในการถ่ายทอดความรู้สู่ครอบครัวและสมาชิกชุมชนอื่นๆ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เยาวชนให้ตระหนักถึงความสำคัญและร่วมกันรักษาป่าชายเลน นอกจากนี้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ดึงนักเรียนมาร่วม เช่น กิจกรรมปลูกป่านั้น ควรจะพยายามชักชวนให้ผู้ปกครองและสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวของนักเรียนมาร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนี้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลจะเป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนมีความรู้สึกรักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่ตนเองมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลรักษา

4.2.2.3 หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ควรมีการสนใจ ส่งเสริม และสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรื่องป่าชายเลนมากยิ่งขึ้นแทนที่จะเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก ซึ่งการจุดใจนี้ต้องแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในชุมชนจะได้รับประโยชน์ทั้งในด้านของสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง จากการ

จัดการป่าชายเลน เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนยังมีศักยภาพจำกัด โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและด้านวิชาการ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐจึงมีความจำเป็น หน่วยงานภาครัฐควรทำหน้าที่เสมือนที่เลี้ยงระดับประมงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

4.2.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการอุปสรรคภายนอก (ST)

เป็นข้อเสนอแนะในการใช้ความเข้มแข็งภายในองค์กรเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดผลกระทบจากอุปสรรคหรือปัจจัยคุกคามที่มาจากภายนอก ซึ่งควรมีการดำเนินการ และเตรียมความพร้อมดังนี้

4.2.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนมีจุดแข็งที่สามารถจัดการป่าชายเลนได้เอง และมีการดำเนินการปลูกอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนองค์การบริหารส่วนตำบลควรเน้นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชน ไม่ใช่เพียงแค่งุ่มนักเรียนและครูในโรงเรียน แต่ต้องเน้นกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนด้วย การสร้างจิตสำนึกนี้ ต้องเน้นให้สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าของป่าในฐานะสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ไม่ใช่เห็นคุณค่าแต่ในเชิงเศรษฐกิจหรือแหล่งอาหารและแหล่งรายได้เท่านั้น

4.2.3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดแผนงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง และมีงบประมาณสำหรับการดำเนินงานที่เพียงพอ แต่ยังมีจุดอ่อนในด้านของการติดตามผลการดำเนินงานซึ่งไม่มีการกำหนดบุคลากรทำหน้าที่ดังกล่าวโดยตรง ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงควรสนับสนุนบทบาทของกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ให้มากยิ่งขึ้น โดยชักจูงให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลป่า รักษาป่า รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้เหมาะสมด้วย นอกจากนี้ยังอาจดึงกลุ่มอื่นๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มอปพร. ซึ่งมีอยู่แล้วในองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนด้วย

4.2.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการลดผลกระทบจากปัจจัยอุปสรรคทั้งภายในและภายนอก (WT)

เป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการตั้งรับโดยพยายามลดผลกระทบที่มาจากทั้งความอ่อนแอภายในองค์การบริหารส่วนตำบลเองและหลีกเลี่ยงปัจจัยคุกคามจากภายนอก

4.2.4.1 องค์การบริหารส่วนตำบลยังคงมีจุดอ่อนในด้านของการขาดการติดตามประเมินผล ทำให้ไม่สามารถประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านติดตามประเมินผลการจัดการป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการกำหนดเป้าหมายและดัชนีเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงานให้ชัดเจน รวมทั้งมีการสร้างระบบการติดตามการประเมินผล ซึ่งในส่วนนี้อาจจะขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์กรส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เข้ามาช่วยเป็นที่เลี้ยง หรือเพิ่มพูนความรู้ในการกำหนดแผนและการติดตามประเมินผลแผน

4.2.4.2 การขาดการติดตามประเมินผลทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีฐานข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนจึง

ควรปรับปรุงระบบฐานข้อมูลของชุมชนให้มีข้อมูลที่ทันสมัย ทั้งในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้ใช้ในการกำหนดและปรับแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการจัดการกับทรัพยากรป่าชายเลนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งในการจัดทำฐานข้อมูลนี้ในระยะเริ่มต้นองค์การบริหารส่วนตำบลน่าจะขอความช่วยเหลือและคำแนะนำจากหน่วยงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เช่น นักวิชาการจากกรมป่าไม้ หรือสถานีพัฒนาถ้ำน้ำปากพอง และบุคลากรจากองค์การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามาเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล

4.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.3.1 ในอนาคตควรมีการศึกษาถึงการดำเนินงานขององค์กรอนุรักษ์ในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน โดยเน้นการดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล

4.3.2 ควรมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลปากพองเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรป่าชายเลนให้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4.3.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งที่มีแหล่งทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในพื้นที่ เพื่อจะได้นำข้อดีและข้อเสียที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของแต่ละองค์กร